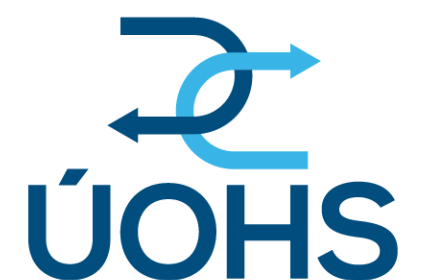

SLUŽBY V POTRAVINOVÉM ŘETĚZCI PRAKTICKÉ OTÁZKY

Mgr. Jana Šlapáková
Odbor metodiky a kontroly tržní síly
Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

SVMK 2023

Služby v potravinovém řetězci – struktura prezentace

- Právní rámec poskytování souvisejících služeb
 - *UTP Směrnice*
 - *ZVTS*
- Související služba
- Subjekty poskytující související službu
- Smlouva o poskytování související služby
 - *cena nebo způsob jejího určení*
 - *odhad nákladů služby*
 - *odhad nákladů a obchodní tajemství*
 - *souvislost mezi cenou za službu a odhadem nákladů*
- Nabídka služeb v potravinovém řetězci
- Nekalé obchodní praktiky při poskytování souvisejících služeb
 - *obcházení zákona*
- Metodické vedení

Právní rámec poskytování služeb v potravinovém řetězci

Směrnice č. 633/2019, o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v zemědělském a potravinovém řetězci obsahuje popisný výčet jednotlivých služeb [recitál, čl. 3 odst. 2 písm. b), c), d) a f) Směrnice].

*(13) Do oblasti působnosti této směrnice by měly být zahrnuty také některé **doplňkové služby** související s prodejem zemědělských produktů a potravinářských výrobků.*

*(22) Dodavatelé a kupující zemědělských produktů a potravinářských výrobků by měli být schopni svobodně sjednávat podmínky prodeje, včetně cen. Tato jednání se týkají rovněž plateb za **služby**, jež kupující poskytne dodavateli, **jako je zařazení produktů do nabídky, uvádění na trh a propagace**. Pokud však kupující dodavateli účtuje platby, které nesouvisejí s konkrétním prodejem, měla by být tato praktika považována za nekalou a měla by být podle této směrnice zakázána.*

*(26) Náklady na **skladování nebo vystavení** zemědělských produktů a potravinářských výrobků, jejich **zařazení do nabídky** nebo jejich **dodání na trh** obvykle hradí kupující. Proto by mělo být podle této směrnice zakázáno účtovat dodavateli za tyto **služby** platbu uhrazenou kupujícím nebo třetí straně, pokud tato platba nebyla jasně a jednoznačně dohodnuta při uzavírání smlouvy o dodávkách nebo v následné dohodě mezi kupujícím a dodavatelem. Pokud je tato platba dohodnuta, měla by být její výše založena na objektivních a přiměřených odhadech.*

Právní rámec poskytování služeb v potravinovém řetězci

Směrnice v souvislosti s poskytováním služeb identifikuje následující praktiky:

- podmínění **skladování** nebo **vystavení** zemědělských produktů a potravinářských výrobků naúčtováním platby
- požadavek **celkové nebo částečné úhrady všech nákladů jakýchkoli slev** na zemědělské produkty a potravinářské výrobky prodávané kupujícím v rámci propagace
- požadavek zaplacení za **reklamu** na zemědělské produkty a potravinářské výrobky poskytnutou kupujícím
- naúčtování platby dodavateli **za pracovníky zajišťující úpravu prostor** využívaných pro prodej zemědělských produktů a potravinářských výrobků dodavatele

Dovolenost těchto praktik podmiňuje Směrnice:

- **jasným a jednoznačným ujednáním** smluvních stran (není nutná písemná forma)
- pokud kupující vyžaduje platby za tyto služby, pak je povinen poskytnout dodavateli k jeho žádosti **písemný odhad jednotkových nebo celkových plateb** a u praktik uvedených shora pod písmeny a), c) a d) rovněž písemný odhad nákladů a podklad, na jehož základě k takovému odhadu dospěl
- u praktiky uvedené v čl. 3 odst. 2 písm. c) je třeba, aby kupující před zahájením propagace, kterou sám inicioval, **upřesnil dobu propagace a očekávané množství** zemědělských produktů a potravinářských výrobků, které mají být objednány za sníženou cenu

Právní rámec poskytování služeb v potravinovém řetězci

Směrnice u zakázaných praktik uvedených v čl. 3 odst. 2 označuje za služby související s prodejem zemědělských produktů a potravinářských výrobků:

reklamu (angl. advertising)

cílí na zvýšení prodejů, je považována za podkategorii nebo jednu z komponent uvedení na trh

propagaci (angl. promotion)

je spojena se slevou poskytnutou na specifické množství produkce ve spojení s růstem prodejů

uvedení na trh (angl. marketing)

celková a systematická strategie (zahrnující marketingové studie, plány apod.) skládající se ze souboru konkrétních realizačních opatření (například reklama v rádiu, novinách apod.).

Právní rámec poskytování služeb v potravinovém řetězci

Zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle a nekalých obchodních praktikách při prodeji zemědělských a potravinářských produktů, ve znění pozdějších předpisů, používá neurčitý právní pojem **služby související s nákupem a prodejem potravin** § 2 písm. a) („související služby“).

Důvodová zpráva: Službou se rozumí **plnění nebo jiná činnost odběratele související s prodejem zemědělských produktů a potravinářských výrobků poskytovaná dodavateli za protiplnění**, na které se dodavatel a odběratel před jejím poskytnutím písemně dohodli, která podle své povahy, obchodních zvyklostí a obvyklého chodu věcí v daném odvětví přímo souvisí s dalším prodejem zemědělských produktů a potravinářských výrobků odběratelem.

Související služba – co to je?

Související služba

Při výkladu neurčitého právního pojmu *služby související s nákupem nebo prodejem potravin* je nutné posuzovat především *materiální povahu* těchto služeb, tj. zabývat se tím, zda podle své povahy, obchodních zvyklostí a obvyklého chodu věcí v daném odvětví jsou tyto služby zpravidla poskytovány v souvislosti s nákupem nebo prodejem potravin a zda z nich má dodavatel skutečný materiální prospěch.

- (i) musí přímo souviset s konkrétním prodejem zemědělských výrobků nebo potravinářských produktů a
- (ii) k jejímu přijímání nebo poskytování dochází pouze mezi odběratelem nebo dodavatelem; jejím poskytovatelem nebo příjemcem tak nemůže být třetí osoba

Z § 4 odst. 2 písm. b), c) a g) lze dále dovodit

- (iii) přiměřenost plnění za poskytnutí souvisejících služeb
- (iv) povinnost odběratele nediskriminovat dodavatele při sjednání nebo uplatnění smluvních podmínek pro poskytování souvisejících služeb

Související služba – co to je?

Související služby mají bezprostřední materiální souvislost s nákupem nebo prodejem zemědělských výrobků nebo potravinářských produktů.

„Souvislost s konkrétní obchodní transakcí je dle Úřadu nutné hodnotit materiálně – není rozhodující, že služba je formálně poskytována v souvislosti s určitou konkrétní transakcí, ale je nutné zohlednit rovněž reálnou povahu poskytované služby, a to i podle obchodních zvyklostí či podle obvyklosti poskytování služby v rámci určitého odvětví.“

„Je zřejmé, že v případě poskytovatele služby se musí jednat o službu, ke které je v první řadě oprávněn, rozumí se k jejímu specializovanému poskytování.“

„Za související službu lze dle Úřadu považovat i službu, která není jen nezbytná a nutná pro konkrétní transakci, ale i potřebná. Společným rysem souvisejících služeb s nákupem nebo prodejem je tak jejich nezbytnost nebo potřebnost.“

Subjekty poskytující nebo přijímající související služby

Kdo je odběratelem podle § 2 písm. b) ZVTS

„Odběratelem je subjekt přijímající nebo poskytující služby v souvislosti s konkrétním nákupem zemědělských produktů nebo potravinářských výrobků.“

*„...bude na místě konglomerát složený z reálného kupujícího a servisní osoby zpravidla považovat za **alianci** (dvou) odběratelů.“*

*„Pokud ovšem dodavatel **zadává služby na vlastní účet**, bez jakékoli souvislosti s nákupy prováděnými reálným kupujícím zemědělských produktů a potravinářských výrobků, taková spolupráce nebude spadat pod rozsah zákona.“*

*„V případě, kdy reklamní služby/zprostředkování reklamy poskytuje subjekt, který je **ve stejné skupině** jako odběratel zemědělských produktů a potravinářských výrobků, aniž by sám odebíral tyto výrobky (odebírá je jiná osoba ze skupiny), lze předpokládat aplikaci ZVTS. U tohoto případu záleží na vyhodnocení dalších skutkových okolností (např. vztahy ovládnutí).“*

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Základní podmínkou zákonnosti je **transparentní sjednání** souvisejících služeb.

Podle § 3b odst. 1 písm. c) ZVTS musí být smlouva uzavřená mezi odběratelem s VTS a dodavatelem sjednána **písemně** a musí být uzavřena **před** přijetím nebo poskytnutím souvisejících služeb.

Tato smlouva musí obsahovat **specifikaci** související služby, je-li ujednána, která je přijímána nebo poskytována, co do předmětu a rozsahu, včetně ceny za tuto službu nebo způsobu jejího určení, způsobu její úhrady, doby splatnosti a odhadu nákladů a podklad, na jehož základě k takovému odhadu odběratel s VTS dospěl.

Nedostatek formy nebo nesplnění povinných náležitostí nezpůsobuje a priori absolutní neplatnost nebo zdánlivost smlouvy. ZVTS stanoví veřejnoprávní sankci za nedodržení formy a povinných náležitostí, kterou je případná pokuta za přešůpek.

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Cena za službu nebo způsob jejího určení:

*„Umožňují-li to okolnosti sjednání služby, pak by ve smlouvě měla být přímo uvedena **konkrétní konečná výše ceny** služby. Dle stanoviska Úřadu je způsob určení ceny služby varianta, k níž by mělo být přistoupeno teprve v případě, že jsou známy **pouze některé cenové parametry služby**.*

*Např. ve smlouvě je uvedena **jednotková cena** za určitý úkon služby, ovšem míra využívání těchto jednotlivých dílčích úkonů služby dodavatelem prozatím není známa, přičemž rozsah využívání dané služby (tj. počet čerpaných dílčích „jednotkových“ služeb) závisí výhradně na vůli dodavatele (aniž by smlouva zavazovala dodavatele k určitému objemu čerpání jednotlivých dílčích „jednotkových“ služeb).*

V každém případě se však vždy nezbytně musí jednat o takový způsob určení ceny služby, na jehož základě bude možno následně výslednou konečnou cenu služby jednoznačně stanovit poté, kdy bude známa skutečná míra čerpání služeb dodavatelem.“

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Odhad nákladů související služby

*„Poskytnutí odhadu nákladů má **posílit informovanost** slabší strany, která by měla mít k dispozici dostatečné penzum informací k rozhodnutí, zda je pro ni výhodné a potřebné službu skutečně sjednávat. Předložení odhadu nákladů (např. v podobě určité orientační kalkulace na jednotku služeb) může dále přispět např. k tomu, aby **cena** služeb byla stanovována **přiměřeně**, neboť v důsledku zahrnutí této náležitosti je i pro Úřad potenciálně **přezkoumatelné**, zda nedochází k značné odchylce od principu přiměřenosti. Stejně tak poskytnutí odhadu v zákonném rozsahu **brání i poskytování fiktivních služeb.**“*

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Odhad nákladů související služby

- jedná se o **informaci o postupu**, na jehož základě odběratel částku odhadu nákladů dané konkrétní služby poskytované dodavateli stanovil
- na základě, **jakých zásad a postupů** byl odhad nákladů služby stanoven
- nezbytnou součástí podkladu, na jehož základě odběratel výpočet odhadu nákladů služby provedl, by měly být **částky odpovídající výši odhadu jednotlivých dílčích nákladových položek**, z nichž výsledná částka odhadu nákladů sestává, spolu s jejich dostatečným popisem
- výčet dílčích nákladových položek, které jsou zahrnuty do celkového odhadu nákladů, bude samozřejmě **reflektovat charakter konkrétní služby a okolnosti** jejího poskytování

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Odhad nákladů související služby

*„V praxi pak bude zcela jistě velmi četný výskyt situací, kdy některé z dílčích nákladových položek, na jejichž základě byla stanovena celková výše odhadu nákladů služby, budou představovat dílčí náklady, které nebude možno přiřadit ke konkrétní službě (např. náklady nepřímé/sdílené). Pak bude nutno, aby odběratel pro účely stanovení odhadu nákladů **zvolil adekvátní alokační metodu**, na jejímž základě dojde k rozvržení celkových nákladů a jejich přiřazení ke konkrétní službě poskytované konkrétnímu dodavateli.“*

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Odhad nákladů související služby

*„V případě využití metody rozvržení nákladů pro některou z dílčích nákladových položek zahrnutých do celkového odhadu nákladů by pak dle stanoviska Úřadu měla být součástí smlouvy (resp. součástí podkladu, na jehož základě dospěl odběratel s VTS k odhadu nákladů) také alespoň **stručná orientační informace o tom, na základě, jakého kritéria došlo k rozvržení nákladů na službu** (tj. jakým způsobem dospěl odběratel k částce odhadu konkrétní dílčí položky nákladů).“*

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Odhad nákladů související služby a obchodní tajemství

*„Co se týče zásahu do obchodního tajemství, je zjevné, že pokud zákon založí povinnost podklady slabší straně předložit, nemůže se jednat o podklady, u nichž může být ve smyslu definice obchodního tajemství zajištěno jejich utajení. Pokud by tomu tak bylo, nebyla by vůbec myslitelná např. sbírka listin obchodního rejstříku, kde se běžně v rámci výkazů vyskytují číselné údaje o tržbách, nákladech či výsledku hospodaření. **Smluvní strany si nicméně mohou sjednat** např. to, že slabší smluvní strana **není oprávněna** získané podklady k vyhodnocení efektivnosti nabízených služeb **dále šířit nebo jinak komerčně zužitkovat**, a to např. pod hrozbou smluvní pokuty.“*

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Odhad nákladů související služby a cena služby

Jaká je souvislost mezi cenou služby a náklady?

Co se rozumí náklady v tomto případě?

Zahrnuje cena služby i tyto náklady?

*„**Cena služby představuje částku, kterou dodavatel hradí odběrateli za poskytnutí služby, resp. cenu, kterou si odběratel a dodavatel sjednali jako cenu za poskytnutí služby. Cena služby uhrazená dodavatelem odběrateli je součástí tržeb odběratele (výnosová položka „tržby z prodeje výrobků a služeb“ výkazu zisku a ztráty). **Náklady na službu** poskytovanou odběratelem dodavateli pak představují náklady (finanční prostředky), které odběratel musel vynaložit k tomu, aby předmětnou službu mohl dodavateli poskytnout. Ve výkazu zisku a ztráty se pak jedná o různé nákladové položky, dle charakteru konkrétní služby.“***

Smlouva o poskytování souvisejících služeb

Odhad nákladů související služby a cena služby

Jaká je souvislost mezi cenou služby a náklady?

Co se rozumí náklady v tomto případě?

Zahrnuje cena služby i tyto náklady?

*„Cena služby by měla zohledňovat výši nákladů, které musel odběratel v souvislosti s poskytnutím služby vynaložit. Nad rámec nákladů pak cena služby zahrnuje rovněž marži odběratele. Dle cenové strategie zvolené odběratelem se do kalkulace ceny služby, resp. výše marže, může promítat celá řada faktorů. V neposlední řadě je jedním z činitelů rovněž ochota dodavatele akceptovat cenu, za niž odběratel službu nabízí. Tj. v obecné rovině je výsledná cena, ať již zboží či služby, v mnoha případech ovlivněna **rovněž mírou úspěšnosti dodavatele a odběratele v rámci individuálního cenového vyjednávání.**“*

Nabídka služeb na trhu

- logistické služby
- marketingové služby
- předávání produktových dat pro využití v on-line prostředí
- administrativní zúčtovací služby
- elektronická výměna strukturovaných dat (EDI)
- služby sušení a čištění
- ...

Nabídka služeb na trhu – soulad se ZVTS

Úřad hledá odpovědi zejména na tyto otázky:

- (i) Obsahují smluvní ujednání všechny formální náležitosti, hlavní podmínku písemnosti?
- (ii) Přináší placené služby dodavatelům přiměřené protiplnění?
- (iii) Nevytváří se nerovnováha mezi právy a povinnostmi smluvních stran, a pokud ano, nejedná se o nerovnováhu výraznou?
- (iv) Souvisí placené služby přímo s prodejem zemědělských produktů a potravinářských výrobků?
- (v) Nejsou tyto služby poskytovány na diskriminační bázi?
- (vi) Existují takové rozdíly mezi předmětem placených služeb a základními administrativními zúčtovacími službami, které jsou důvodem pro jejich zpoplatnění a vyplývají z těchto rozdílů adekvátní přínosy pro dodavatele?
- (vii) Jedná se o služby nadstandardní při srovnání s běžným standardem u jiných smluvních vztahů v oblasti nákupu a prodeje potravin?
- (viii) Projednal odběratel s významnou tržní silou podmínky placených služeb se svými dodavateli jasně a jednoznačně, předem a sjednal je v písemné formě?
- (ix) Nepodmiňuje odběratel s významnou tržní silou poskytování těchto služeb za úplatu setrváním ve smluvním vztahu?

Nekalé praktiky uplatňované v souvislosti s poskytováním služeb

§ 4 odst. 2 písm. f) ZVTS

(nedodržení písemné formy smlouvy nebo sjednání povinné náležitosti smlouvy podle § 3b odst. 1 nebo 3 nebo nepředání jednoho vyhotovení smlouvy dodavateli podle § 3b odst. 2.)

”

Nekalé praktiky uplatňované v souvislosti s poskytováním služeb

§ 4 odst. 2 písm. g) ZVTS

(vyžadování platby nebo jiného plnění, které nesouvisí s nákupem nebo prodejem zemědělských produktů nebo potravinářských výrobků nebo s poskytováním souvisejících služeb, nebo které jsou nepřiměřené hodnotě poskytnutých služeb)

*„Na související služby zákon klade poměrně přísné požadavky, a to jednak z hlediska jejich formálního vymezení v písemné smlouvě (§ 3b odst. 1 písm. c) zákona) a dále z hlediska reálné povahy těchto služeb, kdy je nezbytné, aby související služba přinášela zejména oboustrannou výhodnost jejího přijímání a poskytování. **Základní podmínkou pro to, aby služba mohla být poskytována, je přímá souvislost s obchodní transakcí, při níž dochází k nákupu a prodeji zemědělských produktů nebo potravinářských výrobků; plnění dodavatele za nesouvisející služby lze naopak pojímat ve smyslu § 4 odst. 2 písm. g) zákona.**“*

*„Úřad posuzuje právní jednání vždy bez ohledu na to, jak je formálně nazváno, tj. **podle své skutečné povahy.**“*

Nekalé praktiky uplatňované v souvislosti s poskytováním služeb

§ 4 odst. 2 písm. c) ZVTS

(nerovné zacházení s dodavatelem spočívající ve sjednání nebo uplatnění rozdílných smluvních podmínek pro nákup nebo prodej zemědělských produktů nebo potravinářských výrobků nebo pro poskytování souvisejících služeb při srovnatelném plnění, bez spravedlivého důvodu.)

*„Při posouzení, zda určitá praktika naplňuje skutkovou podstatu nekalé obchodní praktiky nerovného zacházení, je nezbytné postupovat komplexně. Rozdílné nastavení smluv samo o sobě nepostačuje, **zásadní je prokázat absenci spravedlivého důvodu diferenciaci dodavatelů.** Okruh dodavatelů pro srovnání obchodních podmínek bude vybírán podle okolností konkrétního případu. Úřad může k prokázání skutku použít všech legálně dosažených důkazních prostředků, tedy teoreticky i smluv s dodavateli s obratem nad 350 mil. EUR.“*

Nekalé praktiky uplatňované v souvislosti s poskytováním služeb

Obcházení zákona

*„Pokud by mezi smluvními stranami byla sjednána smluvní dokumentace takovým způsobem, že se **na první pohled sice nebude jednat o služby související** (sjednání pouze služeb skladování, čištění nebo sušení), **přesto by později došlo k prodeji tohoto zboží poskytovateli těchto služeb anebo třetí osobě** (v jejíž prospěch by tyto služby ve skutečnosti byly poskytnuty) a tento prodej by odpovídal zavedené praxi, resp. obchodním zvyklostem v daném odvětví, nelze vyloučit, že by Úřad považoval takovéto jednání za obcházení ZVTS.“*

„Obcházení zákona spočívá ve vyloučení závazného pravidla záměrným použitím prostředku, který sám o sobě není zákonem zakázaný, v důsledku čehož se uvedený stav stane z hlediska pozitivního práva nenapadnutelným. Jednání in fraudem legis představuje postup, kdy se někdo chová podle práva, ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2003, sp. zn. II. ÚS 119/2001, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 1999, sp. zn. 2 Cdon 1659/97, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročník 1999, pod číslem 129).“

Metodické vedení ÚOHS

Výkladová stanoviska na webu ÚOHS

Informační list

Odpovědi na dotazy

Osobní konzultace

Konference

Děkuji za pozornost
jana.slapakova@uohs.cz

www.uohs.cz
posta@uohs.cz